

הגן הבוטני האוניברסיטאי בירושלים

סחלב הבית הנפוץ בעולם

על-בן-הפרפר (Phalaenopsis) והתפתחות זני המכלוא

שרה גלעדי, אורי פרמגן-ספיר

מקור שמו של בן-הפרפר (*Phalaenopsis*) הוא בשפה היוונית: עש = *Phalana*, דומה ל- *Opsis*. על שום כך ניתן לסוג שמו העברי: בן-פרפר, אשר עדיין לא השתרש. הפרח מואבק על ידי דבורים בלבד, ושמו ניתן לו על שום דמיונו לעש/פרפר ולא משום שהוא מואבק על ידי. בן הפרפר הוא סחלב הבית הנפוץ ביותר בעולם. בסוג יש כ-50 מינים, הנפוצים בדרום מזרח אסיה, באיי האוקיינוס השקט ובצפון אוסטרליה. מ-50 מינים אלו פותחו בתרבות עשרות אלפי מכלואים, אשר נמכרים במשתלות, בתנויות הפרחים ואף במרכזים. מעבר לכך נמצאו בטבע מכלואים רבים.

בן הפרפר הפך לפופולרי כל כך מכמה סיבות:

- לרוב המינים פרחים פיים, בשלל צבעים, אשר נשארים פתוחים זמן רב (לעתים חודשים). חלק מהמינים יש גם עלוה מנוזת ויפה במיוחד.
- רוב המינים מתאימים לגידול בבית מבחינת דרישותיהם לטמפרטורה ולאור.
- עליות הייצור והשווקן של בן הפרפר נמוכות יחסית לאלה של סחלבים אחרים: אפשר לקבל צמח פורח מתרבות רקמה לאחר 9-8 חודשים. זהו זמן קצר במיוחד בהשוואה לסחלבים אחרים, ומכאן המחירים השווים כיום לכל נפש. כיום מסוגל בן-פרפר מהווה כ-85% משמית המסחלים בארה"ב (106 מיליון דולר בשנה).

בסוג יש שלוש קבוצות אקולוגיות אקלימיות:

- צמחים של אקלים עונתי עם גשמי מונסון ותקופת יובש של שלושה חודשים. הסחלבים מאופיינים בכשרונית מוגברת בעלים ובשורשים.
- צמחים של אקלים עונתי קר, עם גשמי מונסון ותקופת יובש של כשלושה חודשים. מופיעים ברובם של כ-2000 מ'.
- הסחלבים מאופיי-

שרה גלעדי, אורי פרמגן-ספיר - הגן הבוטני האוניברסיטאי, ירושלים

בסוג שבע קבוצות של מכלואים:

- 1. פרחים לבנים:** הסיבות למכלואים הרכים הן, מחד, קבלת מגוון צבעים וצורות, ומאידך - קבלת עמידויות שונות וחיי מדף ארוכים. לדוגמה, שני מינים חשובים שהם החלה עבודת הטיפוח של מכלואי הפרח הלבן (*P. amabilis*, *P. aphrodite*) פגיעים ליהומם אווירי ובעלי אוויר חיי פרח קצר. בטיפוח השתמשו בצמח טטרפלואיד (בעל כמות מרובעת של כרומוזומים), וכך התקבלו פרחים עם עלי עסיף נוקפים ומאריכי חיים. באופן כללי, כיוון הטיפוח היה לקבלת מרובת פרחים, כשכל פרח גדול ועגול לעומת רוב המינים (שלהם עלי עסיף צרים יחסית היוצרים מראה שסוע).
- 2. פרחים לבנים עם שפית צבעונית:** כדי לקבל פרחים דו-גוניים בעלי פרח לבן ושפית ורוד-המאחורה הכליאה בהתחלה מינים שונים, כמו *P. aphrodite*, עם *P. equestris*. בהמשך, לקבלת שפית כהה יותר, הכליאו עם *P. lueddemanni*.
- 3. פרחים ורודים:** טופחו בעיקר כפרחי קטיפה. בדומה ללבנים, גם כאן הטיפוח היה לכיוון של מרובת מרובת פרחים ולפרח גדול ועגול. בקבוצת הפרחים הוורודים עסקו בהכלאת מינים ורודים כמו *P. sandersonia* ו-*P. Schilleriana* עם מינים צהובים.
- 4. פרחים מפוספסים:** התקבלו בהתחלה על ידי הכלאת *P. equestris* עם *P. intermedia*, ובהמשך הכליאו גם עם *P. lindenii*. המכלוא הנפוץ כיום בקבוצה זו הוא *P. Peppermint*.
- 5. פרחים צהובים:** בהלאה הראשונה בין בן-פרפר לבן *P. Mannii* התקבלו פרחים צהובים, בעלי עלי עסיף צרים, וצבעם דהה מהר. בהמשך הכליאו עם *P. foscicola* כאן הצבע אומנם לא דהה, אולם התפרחת הייתה מעוטת פרחים. עכבר שנים התגלה *P. venosa*, והוא היה המוצלח ביותר לקבלת פרחים צהובים נקים, מעוגלים, שאינם ורודים.
- 6. Novellies:** בקבוצה זו כל המכלואים המיוחדים, השונים מהקבוצות הקיימות:
 - מרובי הפרחים - התקבלו על ידי הכלאת עם *P. equestris* ופלאוידים לבנים או ורודים.

- נים בבשרנית מוגברת בעלים ובשורשים וכמו כן בהשרת עלים בתקופות קור.
- צמחים של אקלים לח וחם ללא עונות מובהקות. הלחות גבוהה גם כשאין ממטרם.

מבנה הצמח:

בן-הפרפר הוא לרוב אפיפיט, צמח הגדל על גבי עצים. בטבע הוא מותאם למשקעים רבים על ידי צמיחה פנימה ולא כלפי מעלה, כך שהמים אינם מצטברים בבסיס העלים (מקור לפטריות ולריקבות) אלא נשפכים הצידה, הגבעול קצר ועליו הכשרניים שמוטים כלפי מטה. לצמח שלושה סוגי שורשים: שורשי אוויר גלילים, בלתי מסועפים, בעלי קצוות ירוקים מסמיעים, שורשי אוויר סטווחים ומקומטים, ושורשי מעע גליליים החורמים לאחיותו של הצמח, ללא קצוות ירוקים. כל השורשים מותחים חומרי מזון מהאוויר ומשתנים בהתאם לסיבנה שבה הם גדלים.

• מנוקדי הפרחים - התקבלו לראשונה בהכלאות *P. stuartiana*, *P. aurantiaca* לבנים, אולם התוצאות לא היו טובות. הפרחים נשרו והצבע לא היה אחיד. בהמשך הכליאו את *P. lueddemanniana* עם פרח לבן סטרפלואיד. כך התקבל פרח בעל גוונים שחור בצבעם שטטשו של הכתמים הוורודים.

• אדומי פרחים - לקבלת הצבע האדום (שאינו קיים בטבע) הכליאו מינים צהובים כמו *P. parishii* ו-*P. amboinensis* כהים כמו *P. pulchra* ו-*P. bellina*, *P. mariae*.

• מיניאטוריים - מהם מקובל לגדל כשלושה מינים: *P. parishii* ו-*P. lobbii*, *P. maculata* אלה מצויים בעיקר אצל אספנים וחובבים בעלי שטח גידול מינימלי.

7. דוריסטופסים: תוצרים של הכלאות טבעיות בין הסוגים בן-פרפר ל-*Doritis*. מאופיינים בפרחים קטנים יחסית ובתפרחות עשירות, זקופות ומאריכות חיים. ה-*Doritis* מגיע מאזורים יבשניים יותר ועליו צרים חקופים. ניתן לראות תכונות אלה בחלק מהמכלאים. 🌱

1. בן פרפר עם פרח מפוספס
 2. בן פרפר עם פרח מנוקד
 3. בן פרפר עם פרח מנוקד
 4. בן פרפר מקבוצת הצהובים
 5. בן פרפר עם שפית צבעונית
 6. בן פרפר עם פרח מפוספס צהוב
 7. בן פרפר מקבוצת הלבנים
 8. בן פרפר עם פרח מנוקד ושפית צבעונית
 9. בן פרפר מקבוצת הצהובים

P. intermedia .10

P. questris .11

Doritaenopsis .12

P. amboiensis .13

P. aphrodite .14

P. amabilis .15

P. pallens .16

P. schilleriana .17

תוצר הכלאה סביבית - *Doritaenopsis* .18

בין בן-סופר ל-*Doritis*

אקטואליה
כלכלה, שיווק וניהול
הנחיות לעונה
מחקר והדרכה
עיצוב וגינות

עולם הפרח

דלי ילוי ואהבה לפרחים

